

УДК 821-111

Л.В. Горішна

**АНІМАЛІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИ В ІНДИВІДУАЛЬНІЙ
АВТОРСЬКІЙ МІФОЛОГІЇ Р. КІПЛІНГА**

Джозеф Редьярд Кіплінг – одна з найбільш помітних фігур в англійській літературі XIX–XX ст. Його творчість до сьогодні є предметом жвавих дискусій у літературознавчих колах. Кожен дослідник бачить Р. Кіплінга по-своєму: казкар, міфотворець, автор пригодницьких розповідей, «бард імперіалізму», поет-новатор. Проте критичний аналіз робіт, присвячених Р. Кіплінгу, наводить на думку про те, що сьогодні кіплінговедження навряд чи може претендувати на звання дисципліни літературознавства, що остаточно сформувалася: особливості творчого методу описані детально, але фрагментарно; природа авторської художньої свідомості осмислена далеко не повністю. І навіть у питанні про те, яке місце слід відвести «залізному Редьярду» у світовому літературному процесі, літературознавці донині не дійшли спільної думки. Творчість Р. Кіплінга відносять то до чистого романтизму, то до неоромантизму, то до реалізму, то до декадансу, або просто зводять до статусу унікального культурного явища, що існує поза будь-якими течіями. Подібний стан справ зумовлює актуальність дослідження, у якому буде зроблена спроба зобразити несуперечливу картину творчих шукань останнього барда Британської імперії.

«Феномен Кіплінга» й досі цікавить багатьох дослідників (Д. Урнов, Н. Вишневська, Є. Зикова, Ю. Кагарлицький, А. Долінін тощо). Але рівень сприйняття художнього світу Кіплінга на сьогодні досить спрощений і примітивний. Варто змінювати цю ситуацію, але одразу постає проблема бракування фактичного й теоретичного матеріалу. Малодосліджений вітчизняним літературознавством Р. Кіплінг на сьогодні так і лишається на узбіччі читацького попиту й читацького сприйняття. Мета статті – виявити категоріальні

особливості індивідуальної авторської міфології письменника на прикладі «Книги джунглів» у специфічному міфопоетичному ракурсі – крізь призму анімалістичних характеристик, через їх символіку, емблематику, коннотаційний спектр та семантичне наповнення.

Окремий шар Кіплінгової творчості утворюють його оповідання зі звіриного життя. У двох «Книгах джунглів» автор сягає літературного артистизму. Це справдішне «божеське дитя поета, що впроваджує нас чарами свого генія в рай уяви» [1, с. 24]. Ціле потужне царство природи бере тут поет окремо, протиставляючи неначе її лад усьому устроєві життя в людей. Джунглі з усіма своїми мешканцями – це один могутній організм, який живе своїм окремим життям, має свої одвічні, непорушні закони й престарі звичаї та лад. Самотня людина в джунглях і їх могутній хазяїн – так амбівалентно зображений Мауглі, загублений батьками в ранньому дитинстві й вихований у звичаях джунглів, поміж вовками. В описі царства природи й звірів поет перебуває зовсім не на боці людей. Сюди, у споконвічне природне середовище, не доходить ніякий гамір людського муравлища. Ми живемо в іншому світі, що втратив свою природну цнотливість, гармонійність і впорядкованість. Анімалістичні персонажі Кіплінга мудріші за нас: вони відчувають божественний подих могутньої природи, протиставленої тут всьому іншому світові і суспільному устроєві людей. Критика людського соціуму з таких позицій вбачається цілком логічною, тим більше, що звірі люблять з іронією висловлюватися щодо людей. Сам Мауглі, будучи людиною, з великою ненавистю відгукується про людей, які його прогнали від себе і скривдили: «Ті люди не мають ані розуму, ані серця, бавляться губами і мордують слабших не з голоду, але для забави. Скоро матимуть повне черево, здатні вкинути навіть власних дітей до вогню. Ненавиджу їх» [7, с. 73].

Редьярд Кіплінг, як ніхто до нього, умів розкрити перед нами книгу природи й розсунути для людського ока нові обрії. Хоча пісня його про природу закінчиться звичайним патріотичним акордом: в одному з пізніших, відокремлених від «Книги джунглів» оповідань («У лісі»), бачимо, як гордий Мауглі з великою покорою влаштовується на урядову службу в англійського начальника лісу.

Взагалі, найбільшим поетичним досягненням Кіплінга і найсильнішою частиною його творчого доробку лишається елемент чисто поетичний. Тим самим він вирізняється від інших сучасних творчих велетнів. Щодо змісту, то він багато в чому поступається Достоєвському, Золя, Голсуорсі й іншим, хто, власне, звеличений своєю моральною перевагою, розробкою тих питань, що тісно пов'язуються з життям людини. Р. Кіплінг радше супроводжує читача по всіх закутках землі, діє здебільшого розмаєм своїх пишних картин, тобто переважно не як філософ, а як поет [2, с. 32].

Утім, Р. Кіплінг не пройшов повз глобальні питання, що були нагальними для людини XIX століття. Так, дарвінівська теорія підмінила божество мавпою й спричинила чималі дискусії в суспільстві. Р. Кіплінг, певною мірою заперечуючи божественне походження людини, на тлі сучасних йому дебатів акцентує, що людині походити від Бандар-логів зовсім не личить. Становище людей, що знаходяться майже на межі тваринного світу, непокоїть письменника, і він намагається створити художні ситуації, де б люди цю межу подолали. Для цього, на думку автора «Книги Джунглів», потрібний остаточний стрибок – від людського племені до Особистості, Індивідуальності, Людини.

Для того, аби такий стрибок, принаймні в межах індивідуальної авторської міфології, було здійснено, Р. Кіплінг обирає специфічне міфопоетичне середовище – Джунглі. І в першій, і в другій «Книгах Джунглів» йдеться про створення цього середовища та виникнення його законів.

Джунглі у Р. Кіплінга – це не просто хащі дерев, трава, ліани та тварини, що мешкають у цих хащах. У його індивідуальному авторському міфопоетичному світі Джунглі – то особлива організація, система підкорення та ієрархії, де кожна дика істота має своє власне місце, котре строго регламентується Законом. Цей закон протиставляється безпрецедентній організації людського суспільства, у якому не знаходиться місця людині. Екзотичність історії Мауглі, барвіста незвичайність світу джунглів захоплюють настільки, що спершу не всі помічають художню оригінальність і

філософський сенс кіплінгівських книг. Утім, саме в них відбувається перехід від фактографічного зображення конкретних життєвих ситуацій до символу, спостерігається рух від реальності до міфу з його життєвим універсалізмом. Безсумнівно, що Кіплінг добре знав індійський фольклор і міфологію й міг використовувати їхні сюжети. Але те, з чим ми стикаємося в «Книгах Джунглів», – це скоріше власний фольклор та індивідуальний міф самого автора не лише про Індію, а й про людську спільноту. Його турбують проблеми природи й цивілізації, місце людини в природі. Вирішує він ці проблеми нетрадиційно, у ракурсі неоміфологізму, на шлях якого Кіплінг ступив чи не найпершим.

Цікаво, що циклічний час, за яким живуть Джунглі, – це час підкреслено міфологічний, і цим багато що пояснюється в поведінці мешканців унікального міфопоетичного середовища. Їх життя пов'язане з чергуванням дня і ночі, з тим, яка пора року зараз і яка буде наступною. Тому для підтримки повноцінного буття необхідні ритуалізовані дії, інакше цикл може не поновитися. Скажімо, важлива частина ритуалу Джунглів – виконання «Ранкової пісні», яка вітає схід сонця й вінчає нічну роботу (згадаємо, що до полювання вовки у письменника ставляться саме як до роботи). Народ Джунглів живе у системі міфу не солярного (що пов'язаний з Сонцем, як, скажімо, за цим міфом існує людський соціум), а лунарного. Саме тому на Ске-лі Ради збираються на повний місяць. Порушення впорядкованості, циклічності – це знак безладдя, загрози, майже катастрофи.

Р. Кіплінг у своїх «Книгах джунглів» неодноразово підкреслює, уточнює та акцентує, що між людським життям та існуванням тварин – свійських або диких – існує велика прірва. Вона виявляється в усьому: і в тому, що людський вік триває набагато довше, аніж життя більшості представників тваринного світу, і в тому, що процеси, які відбуваються у тваринному світі, здебільшого є циклічними – від шлюбу до шлюбу, від пологів до пологів, від зграї до наступної зграї. Цією циклічністю, здається, запрограмована й структура книг, що аналізується. Із першим читанням складається враження про непослідовність Р. Кіплінга у викладенні подій: він

стрибає від одного епізоду до іншого, потім вертається, порушує послідовність оповіді, знову розвиває раніше покинуту думку. Але це не безсистемність, а певна поетична логіка в межах циклічного часу Джунглів. Наприклад, тигр Шер Хан, головний ворог Мауглі, гине ще на початку книги, і раптом, коли автор вертається до попередніх подій, Шер Хан виникає знову: він немов повертається з небуття. Він неначе вічний, адже він є частиною Джунглів, які безсмертні.

Анімалістичні персонажі Р. Кіплінга знають про смерть, але відчують її надто конкретно, аби відволіктися й усвідомити, наскільки вона страшна. Парадоксально, але це саме так. І тому ці сильні, вольові істоти так часто журяться. Журиться Каа, пригадуючи роки юності, коли гілля було товстішим і міцнішим. Журиться крокодил Магар, хвилини суму відомі пантері Багірі й ведмедю Балу. Журиться Мати вовчиця, коли її Жабенятко Мауглі йде до людей, кидаючи Сіонійську Зграю.

Р. Кіплінг неначе виступає редактором вже написаної кимось невідомим книги про потаємне життя Джунглів: здається, він не спостерігає за своїми анімалістичними персонажами ззовні, із позицій сторонньої людини, а лише редагує написаний текст, створений кимось невідомим із середини, із серця Джунглів. Справді, чи бачив хтось «найнепересічнішу річ у світі» – те, як вовк завмер на середині стрибка? Хто підслухав думки Жабенятка Мауглі? Хто знає, про що шепоче собі у вуса Багіра, Чорна Пантера? Чи можна достовірно перекласти на вірші параграфи Закону Джунглів, що їх монотонно читає напам'ять Ведмідь Балу?

Тваринний світ у Р. Кіплінга не безособовий. Усі його представники мають свої виразні, особливі, ні на кого не схожі обличчя. Вони – особистості зі своїми характерами, симпатіями й антипатіями, жаданнями і мріями. Вони – живі.

Передусім варто вести мову про «вовчу» родину Мауглі, уособлену Батьком Вовком, Матір'ю Вовчицею, Братами-Вовками. Чому саме у вовче середовище Р. Кіплінг спрямовує немовля?

Символіка легенди про вовка рясно зустрічається в різних евразійських народів, починаючи від легенд про вовчих богів. Вовк

– це дуже цікавий характер легенд та казок. Його можна розглядати в різних ролях: іноді він виступає як великий могутній друг, частіше – як небезпечний шкідник домашнього стада. Ставлення людини до вовка також неоднозначне: воно чи поважне, чи негативне. Але казки та традиційні міфи не мають дат, і ми не знаємо, який образ спочатку з'явився – добрий чи злий. Індоевропейська міфологія свідчить, що в праїндоевропейську епоху вже існував культ бога – Вовка. Вовк у традиційних міфах виступає то як людина, то як тварина білого та сірого кольорів. Білий колір – колір доведення господнього існування. Цікаво, що білі та сірі вовки-чаклуни зустрічаються в тюркських героїчних казках [4, с. 101].

У південній Франції та в Індії в XIX столітті та й у наш час відзначені випадки, коли, потрапивши до вовків, маленькі діти «виховувалися» вовками. Р. Кіплінг, напевне, використовував саме такі факти довгого проживання дітей у вовків при написанні «Книги Джунглів».

Уже в назві Сіонійської зграї вовків є цікава міфологічна алюзія. Так, у Єрусалимі, на горі Сіон, знаходилася резиденція царя Давіда; у Біблії Сіон називається оселею бога Яхве, Царством Божим на небесах і на землі. Місце, де мешкає Зграя, яка живе відповідно до законів джунглів, має бути таким самим блаженним царством справедливості на землі. Справді, протягом усієї книги читач має нагоду спостерігати, наскільки священними є для Зграї рішення, що приймають на Сіонійській скелі.

Вовки Сіонійської зграї беруться не лише врятувати життя маленькому Мауглі – вони прагнуть виростити його відповідно до Закону Джунглів.

Цікаво, що Р. Кіплінг уже на початку «Книги джунглів» натякає на аналогію своєї міфологічної історії з міфом про Ромула і Рема [3]: «Я чув, що такі речі траплялися час від часу, але не в нашій зграї і не за наших часів», – розмірковує Батько Вовк.

Анімалістичні образи Р. Кіплінга мають досить цікаву міфопоетику власних імен. Так, ім'я Матері Вовчиці – Ракша (Демон-Raksha). В індійській міфології ракша – це один із головних класів демонів. Їх головною особливістю є те, що вони можуть перетворюватися з

вовків на людей (що в метафізичному сенсі й робить Мати Вовчиця для Мауглі, замінивши йому матір). Вовки у Р. Кіплінга наділені і позитивними рисами (вовча родина Мауглі – Мати Вовчиця, Батько Вовк, його брати-вовки, зокрема, сірий Брат, Акела), і негативними (молоді вовки, які були підкуплені Шерханом).

І вовчентам, і Мауглі Закон Джунглів викладає справедливий ведмідь Балу. Ім'я Baloo тісно пов'язане з міфологією. Балу, пізніше Баал, згодом Ваал (у загальносемітських мовах буквально – хазяїн, володар). У цьому випадку важливо, що він був богатир, дуже сильний герой, взірць для інших. Кіплінгівський Балу також один із найсильніших і наймудріших в Джунглях. Міфопоетика образу ведмеда досить цікава.

У традиційній міфології ведмідь – це жорстока, примітивна сила, знак воїнів у Північній Європі та Азії. Він був одним із втілень бога Одина в Скандинавії, це воїн Берсерк (Безсмертний воїн), який носив ведмежу шкіру, як і грецька богиня Артеміда (жриці її храму носили костюми ведмедиць). Ведмідь пов'язаний із багатьма богами війни, наприклад, германський бог Тор та кельтський Артіо з Берну (швейцарське місто, яке буквально перекладається як «ведмідь»). Ведмідь є символом сили в північно-американських індіанців. У Китаї ведмідь – це знак мужньої відваги, поява ведмеда ві сні – це знак народження сина. Ведмідь також зустрічається як символ материнської сили, оберігання та любові (хоча Балу з «Книги джунглів» Р. Кіплінга – представник чоловічої статі). Балу навчає Мауглі шанувати Закон.

Уже в традиційних міфах мавпа – це тварина з суперечливою символікою. Її вклонялися в Давньому Єгипті, Африці, Індії та Китаї, але християнська традиція ставиться до неї з великою підозрою, вважаючи її диявольським створінням. Здібності мавпи імітувати людську поведінку використовували для висміювання нерозумних людей. У західному мистецтві мавпа зображувалася з яблуком у зубах, як символ гріхопадіння Адама та Єви, а пізніше в більш гумористичному стилі, як образ художника-епігона. Р. Кіплінг не відмовляє собі в задоволенні описати «порядки» Бандар-логів.

Список негативних аніمالістичних постатей у Кіплінга включає також головну персоналізацію несправедливості в Джунглях – тигра Шер Хана. Ім'я *Shere Khan* пов'язане з індійською історією: «Бабур завоював більшу частину північної Індії завдяки своєму мистецтву полководця та енергичним діям. Але Бабур залишив своєму синові Хумаюну важке завдання. В усій його новій імперії коїлися безладдя, і наприкінці 1540 року, через десять років після смерті Бабура, афганський правитель Біхара на ім'я Шер-хан завдав йому великої поразки та вигнав Хумаюна з Індії, Шер-хан тим часом заволодів верховною владою в Індії. За короткий період часу він показав себе досить здібною людиною. Він був суворим і жорстоким... Але, як це часто трапляється з талановитими самодержцями, він усе у своєму уряді вирішував особисто, і тому з його смертю вся споруда рухнула» [6, с. 78]. Як бачимо, на перший погляд індуса чи індійського англійця, Шер-хан був узурпатором і чужинцем. Згадаймо, що й у Р. Кіплінга тигр приходиться на чужі землі, де полюють інші звірі, і намагається там встановити свої порядки. Саме тому для нього нічого не означає одвічний Закон Джунглів. Пригадаємо першу сутичку Шер Хана з родиною вовків, коли він намагається проникнути до вовчого лігва. Він поводить себе так, неначе Закон Джунглів на нього не розповсюджується. Адже сказано в цьому Законі:

В своем логове ты владыка – права ворваться нет

У чужака, даже у вожака, – не смеет и сам Совет.

Але Шер-Хан вихваляється своєю безкарністю й хоче спровокувати вовків на бійку. Мабуть, саме тому Мати Вовчиця виголошує страшне для Шер-Хана пророцтво: вона пророкує, що Жабенятко стане колись мудрішим і сильнішим за Шер-Хана і зрештою його вб'є. Як це не дивно, але всі пророцтва у «Книзі Джунглів» здійснюються, на чому б вони не базувалися – чи то на інтуїції, як у матері Вовчиці, чи на знанні, як у Багіри, чи на Законі, як у Балу. Тобто шлях Мауглі заздалегідь спрограмований, і людська дитина лише доводить доцільність і влучність пророцтва, а тому не є головним героєм міфологічної оповіді Кіплінга, як це здебільшого прийнято.

Свого героя Мауглі Р. Кіплінг наділив доскональним знанням і лісу, і його мешканців, хоча це все хлопчик осягнув не одразу. Беззахисною твариною спершу відчуває себе серед мешканців Джунглів маленький Мауглі: він не може вижити в лісі без підтримки й захисту вовчої зграї. Згодом Р. Кіплінг проводить його крізь школу батька Вовка, Акелі, пантери Багіри, ведмедя Балу – і маленьке Жабенятко (саме так називають хлопчика) стає юнаком, якому підвладна Червона Квітка, а потім показаний як найсильніший у джунглях, бо він – Людина.

Літературознавець Ю. Кагарлицький зазначає, що слова «мауглі – жабенятко» не існує в жодній мові й наголошує, що це ім'я – індивідуальний символ авторської міфології Р. Кіплінга [5, с. 13]. Утім, на сьогодні це ім'я стало символом загальноновживаним. Чому?

Потрібно відзначити, що Мауглі – це людська дитина, що з'явилася в зграї диких тварин. «Він усе ріс, як тільки може рости хлопець, що не знає ні уроків, ні навчання, робився дедалі дужчим і дужчим, не замислюючись ні над чим у світі, окрім того, як роздобути їжу» [7, с. 55]. Згадаймо його першу появу перед вовками, звернемо увагу на його зовнішність. «...Гола смаглява дитина, що тільки-но починала ходити... така слабенька й така крихітна». Давайте визначемо вік молука – йому десь приблизно рік. «Він поглянув у очі Батькові Вовку й засміявся». Чому засміявся? Він не розуміє, що на нього може чекати, вовки для нього – пухнасті іграшки.

На початку свого перебування в джунглях безіменний хлопчик слабкий і дурний в усьому, крім їжі [3, с. 15]. Ось що каже про нього Батько Вовк, коли Мауглі розштовхує вовченят, щоб добратися до теплового боку Матері Вовчиці. «...Я міг би вбити його, розчавити, торкнувшись лапою». «Однаково помре під час дощів... Або сонце спалить його», – так вважають вовки, приймаючи хлопчика до зграї.

Його нарікають Мауглі, що означає «жабеня». Як і жабенятко, це малятко слабе, голе. Рішення лишити його біля себе приймає Вовчиця Ракша, що означає Сатана. Насамперед вона дбає про безпеку власних малят, яких треба вигодувати, не знімаючись із насидженого місця («Мені треба ловити в ці дні за двох») – каже

Батько Вовк). У разі загибелі Мауглі (порушення законів Джунглів) місцеві жителі теж порушать Закон і розорять вовче лігво.

Перейдемо до епізоду про Раду, де вирішується доля кожного вовчого дитинчати. Потрібно згадати, що Зграя живе за законами Джунглів. Закон – правило, обов'язкове для всіх. Ми можемо зробити висновок, що для більшості постійно голодних молодих вовків Мауглі – це просто невеличкий шматок м'яса, і тому вони з радістю біжать до вбитого Багірою бика (великого шматка). Більшість вовків «не бачать далі власного носа». Мудрі Балу, Багіра, Акела переконані, що настане час, коли це голе створіння стане в пригоді, адже людські діти дуже розумні. «Зроблено добру справу». Добра – розуміється корисна, взаємовигідна. Вони турбуються про всіх: жителів джунглів, людей-сусідів. Турбуються про злагоду, співіснування.

Ось чому Мудреці Джунглів спільно (символ природи взагалі) беруться за це голе створіння й спільно починають його навчати.

Він «спав, їв і знову лягав спати, коли йому було жарко чи траплялося забруднитися, він купався у лісових озерах, а коли хотів меду... він видирався на дерево, чого навчила його Багіра» [3, с. 23]. Батько Вовк розповідав йому про навколишній світ, а Балу знайомив із новою їжею, Багіра попереджала про Закон Джунглів (мовляв, усе твоє, крім людської худоби). Проте бачимо, що більш за все йому подобалося ходити з Багірою в темну й теплу лісову хащу й засинати там на весь задушний день, а вночі стежити за тим, як Багіра полює.

Багато доводилося Мауглі вчити напам'ять, і він дуже втомлювався, повторюючи те саме сотні разів. А бувало, що й потиличника від Балу діставав. Ведмідь виправдовується перед Багірою: «...Я вчу всіх наших законів і б'ю легенько, коли він забуває». Учитися важко, але тоді видно «далі власного носа» [3, с. 22]. Навчаючись, Мауглі долає труднощі й самого себе, він здатний оцінити свої вчинки. Справжнє навчання – коли розумієш, що все спільне – пов'язане між собою. Одинокa людина в джунглях і їх могутній володар контамінуються в образі Мауглі. Мауглі – «людське дитинча», що було вигодоване вовчицею та виховане за Законами Джунглів. Закон

при цьому стверджував: усе пов'язане між собою, світ єдиний, тому Закон є непорушним. Ось що виховували Джунглі. Вони вирощували довершену Людину, яка підноситься над ворожнечею.

«Ми з тобою однієї крові: ти та я», – казав Мауглі всім тваринам навколо себе, цей клич лунав над джунглями вдень і вночі. На нього поспішали і прекрасна Багіра, і мудрий ведмідь Балу, і сильний слон Хатхі, і всі інші жителі джунглів. Усі ці звірі тісно пов'язали свою долю з долею людини. І цей зв'язок нічим поганим їм не загрожує.

Ніхто безкарно не може виломитися з законів тої організації природи, не може споневіритися тим звичаям джунглів.

Та у житті буває інакше. Часто людина стає непримиренним ворогом тварин та природи. Р. Кіплінг виховує у молодого покоління почуття любові до навколишнього середовища, вчить людину шанувати його, показуючи, як пантера Багіра, ведмідь Балу, слон Хатхі кожний по-своєму терпляче й ніжно, із великою любов'ю пестили Мауглі, навчаючи його складних Законів Джунглів.

Р. Кіплінг із великою майстерністю змальовує дику природу й змальовує на її тлі характери поодиноких звірів. Представляє не лише спосіб їх життя, їх звичаї, але й їх логіку, ціле їх життя як довершених людських типів.

Описуючи царство природи і звірів, Кіплінг протиставляє Джунглі світу людей. Ми наче опиняємося в іншому світі. Вихований цим світом Мауглі – це людина, яка живе в злагоді з природою, природно підіймається до людини. Людина – це частинка природи. У той же час Мауглі – найрозумніший продукт еволюції, тому тварини не можуть дивитися Мауглі у вічі. Варто згадати, як маленький Мауглі бавився, дивлячись у вічі комусь із вовченят. Ця забава була небезпечною. Адже те, що робила людська дитина спершу від незнання й нерозумства, а згодом від бажання довести свою зверхність, – завжди було прямим викликом, знаком.

Саме Мауглі першим зумів оволодіти вогнем. Епізод із Червоною Квіткою, яку, з точки зору мешканців Джунглів, вдалося приборкати Жабеняті, дозволяє стверджувати, що історія Мауглі свідомо зорієнтована Р. Кіплінгом на міфологічну архаїку. Мауглі

для мешканців Джунглів є не лише знахідкою на кшталт цікавої іграшки, а й неодмінним культурним героєм. Адже саме культурні герої архаїчних міфів здобувають вогонь, іноді навіть викравши його у первісного охоронця.

Образ Мауглі – один із найцікавіших образів не тільки у творах Р. Кіплінга, але й у англійській літературі взагалі: він є зооантропоморфним характером, символом справжньої дружби, сили, взаємодопомоги.

«Я був колись Мауглі-Жабенятком... Мауглі-Вовком нарід я себе. Тепер я мушу бути Мауглі-Мавпою, перш ніж стану Мауглі-Оленем. Врешті решт я стану Мауглі-Людиною», – говорить улюбленець Р. Кіплінга [3, с. 78].

Протеїстичність, тобто здатність до перевтілень, «всепластика» при збереженні недоторканості сутнісної, є, на думку Р. Кіплінга, найважливішою здатністю людини. Випадок Мауглі дещо складніший за традиційні метаморфози. Перш за все, Мауглі – особливо на початку «Книги Джунглів» – це не власне «людина», а «недо-людина», окремі дії його ближчі до поведінки Бандар-логів, ніж до свідомої поведінки людей: він позичає чужі слова, копіює чужі жести. Коло перероджень – це дуже складний філософський процес, пов'язаний і з стражданнями, і з духовними зусиллями, що ми спостерігаємо в Мауглі лише на останньому етапі його «перероджень».

Емблематично вагомою в колі метаморфоз, що відбулися від народження до повноліття Мауглі, є фінальна битва його Зграї з дхоломи: «Потім все змішалось, це була зімкнена юрба, що коливалася, що хиталася справа наліво й зліва направо, а також повільно... рухалася навколо власної вісі. Головна частина битви являла собою надзвичайний хаос, змішення в мороку, все зливалось в одне... Ніч минала, і швидкий запаморочливий рух посилювався» [3, с. 27]. Із міфопоетичної точки зору це не є опис битви: це картина найсуттєвішого процесу в системі міфу – виникнення Космосу з Хаосу. Порівняння з водяною коловертю, рухи на кшталт кола, співвідношення мороку й світла – все підпорядковується єдиній

картині. Битва між вовками й дхоломи, як один із численних ритуалів, спрямована не стільки на збереження, скільки на відродження Зграї, цілокупності та повноцінності Всесвіту. Цією бійкою наче завершується повний цикл міфологічної оповіді в «Книгах джунглів» і починається новий цикл: Мауглі виходить в іншу реальність, його шлях лежить до людей...

У зображенні анімалістичних характерів Р. Кіплінг спирається на плідну міфологічну традицію, що протягом століть формувалася в європейській міфології. Його «вовче середовище» несе не лише зоонімічне навантаження: воно протиставлене «вовчим» законам людських стосунків, де людина людині здебільшого вовк, а не товариш. «Сірі брати» Мауглі, на відміну від людей, демонструють спроможність до співчуття, самопожертви заради близьких, самовіддану дружбу й палку любов до родини. Не випадково характер Мауглі від людського дитинча до Людини еволюціонує саме в цьому міфопоетичному середовищі, де він не лише формується, а й отримує статус синкретичного літературного типу.

Література

1. Дайчес Р.Н. Редьярд Кіплінг та його світ: Дослідження матеріалів / Р.Н. Дайчес. – К.: Наукова думка, 1992. – 312 с.
2. Дарагунова С.О. Редьярд Кіплінг. «Мауглі» / С.О. Дарагунова. – М.: Государственное изд-во художественной литературы, 1954. – 226 с.
3. Долинін А.П. Редьярд Кіплінг, новеліст та поет / А.П. Долинін // Зарубіжна література. 8 кл. / Під ред. К.О. Шахової. – К.: Освіта, 1995. – 93 с.
4. Зубченко Н.И. Редьярд Кіплінг и его мировоззрение / Н.И. Зубченко. – Л.: Художественная литература, 1977. – 254 с.
5. Кагарлицкий Ю.И. Редьярд Кіплінг // Редьярд Кіплінг. Рассказы. Стихи. Сказки. Предисловие / Ю.И. Кагарлицкий. – М.: Высшая школа, 1989. – С. 3-52.
6. Лэмб Г. Бабур-тигр. Великий завоеватель Востока / Г. Лэмб. – М.: Центрполиграф, 2002. – 209 с.
7. Сафронова Н.А. История всемирной литературы / Н.А. Сафронова. – М.: Художественная литература, 1988. – 260 с.

Анотація**Л.В. Горішна. Анімалістичні характери в індивідуальній авторській міфології Р. Кіплінга.**

Стаття присвячена проблемі визначення категоріальної особливості індивідуальної авторської міфології письменника на прикладі «Книги джунглів» у специфічному міфопоетичному ракурсі – крізь призму анімалістичних характерів, через їх символіку, емблематику, коннотаційний спектр та семантичне наповнення. У зображенні анімалістичних характерів Р. Кіплінг спирається на плідну міфологічну традицію. У «Книгах джунглів» створено оригінальну міфопоетичну систему, яка вирізняється сформованим міфопоетичним середовищем – джунглями, де на міфологічних засадах відбувається органічна взаємодія, взаємодопомога й ворожнеча людей та звірів. Письменник при цьому талановито поєднує міфологічний та історичний час, різноманітні простори, вибудовує авторську систему двійників, протиставляючи тваринне і людське, Південь і Північ, чоловіче і жіноче. В оригінальній авторській інтерпретації Р. Кіплінга нового звучання набувають символи вогню, житла, їжі, закону. Письменник послуговується численними сюжетами індуїстської міфології, на підставі яких створює органічні для неї характери.

Ключові слова: міфологія, анімалістичні характери, міфопоетика, символ.

Аннотация**Л.В. Горিশная. Анималистические характеры в индивидуальной авторской мифологии Р. Киплингa.**

Статья посвящена проблеме определения категориальной особенности индивидуальной авторской мифологии писателя на примере «Книги джунглей» в специфическом мифопоэтическом ракурсе – сквозь призму анималистических характеров, через их символику, эмблематику, коннотационный спектр и семантическое наполнение. В изображении анималистических характеров Р. Киплинг опирается на плодотворную мифологическую традицию. В «Книгах джунглей» создана оригинальная мифопоэтическая система, которая выделяется сформированной мифопоэтической средой – джунглями, где на мифологических принципах происходит органическое взаимодействие, взаимопомощь и вражда людей и зверей. Писатель при этом талантливо совмещает мифологическое и историческое время, разнообразные пространства, выстраивает авторскую си-

стему двійників, противопоставляя животное и человеческое, Юг и Север, мужское и женское. В оригинальной авторской интерпретации Р. Киплингa новое звучание приобретают символы огня, жилья, еды, закона. Писатель пользуется многочисленными сюжетами индуистской мифологии, на основании которых создает органические для нее характеры.

Ключевые слова: мифология, анималистические характеры, мифопоэтика, символ.

Summary**L. Gorishna. Animalistic Characters in Kipling's Individual Author Mythology.**

The article is devoted to the problem of determination of category feature of individual author mythology of the writer on the example of «The Jungle Book» in the specific mythological poetry perspective – through the prism of animalistic characters, their symbolism, emblems, connotational spectrum and semantics. In the image of animalistic characters R.Kipling draws from fruitful mythological tradition. The original mythological system, which is selected by the formed mythological poetical environment – jungles, is created in “The Jungle Book”, where on mythological principles there is organic co-operation, mutual help and enmity of people and beasts. The writer combines mythological and historical time, various spaces, creates the author system of twins, contrasting animal and human, South and North, masculine and feminine. In original R.Kipling's interpretation the new sounding is acquired by symbols of fire, habitation, meal, law. The writer uses numerous subjects of Indian mythology, on the basis of which he creates organic characters.

Key Words: mythology, animalistic characters, symbol, mythological poetry

Інформація про автора

Горішна Лариса Владиленивна – ORCID: 0000-0002-6879-9520; кандидат філологічних наук, доцент кафедри фонетики та граматики Національної Академії Національної Гвардії України; пл. Повстання, 3, м. Харків, 61001, Україна